

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เขตสุขภาพที่ 6
THE STUDY OF FACTORS RELATED OF THE ADOLESCENT PREGNANCY
in HEALTH REGION 6

เลขญา วัฒนชัยพนา
ศุยนธ์นามัยที่ 6

หลักการและเหตุผล

ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นปัญหาที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจอย่างมาก และพยายามหาวิธีแก้ไขเนื่องจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นปัญหาเชิงสังคมที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวพันกันหลายมิติ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นนำไปสู่ปัญหาการเกิดที่ด้อยคุณภาพและมีความเสี่ยงด้านต่าง ๆ มากกว่าการตั้งครรภ์ในวัยผู้ใหญ่ เช่น 1) ด้านสุขภาพ : เสี่ยงต่อภาวะขาดสารอาหาร เกิดภาวะโลหิตจาง การเสียชีวิตของทารกในครรภ์ น้ำหนักทารกแรกคลอดต่ำกว่าเกณฑ์ พัฒนาการเด็กไม่สมวัย ท้องซ้ำ 2) ด้านสังคม: ไม่มีรายได้ ไม่มีอาชีพ ถูกคู่ทอดทิ้ง ครอบครัวหรือสังคมตีตรา ไม่พร้อมเลี้ยงดูบุตร เสี่ยงต่อการเรียนไม่จบ 3) ด้านเศรษฐกิจ : ไม่มีรายได้ คุณภาพชีวิตไม่ดี ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต^{1,2,3,4} จากสถิติขององค์การอนามัยโลกพบว่า วัยรุ่นในประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ประมาณ 2 ล้านคนและวัยรุ่นที่อยู่ในช่วงอายุ 15 - 19 ปี อีกประมาณ 21 ล้านคน ตั้งครรภ์และมีแนวโน้มของการตั้งครรภ์สูงขึ้นในเขตชนบท อันเนื่องมาจากสาเหตุความยากจน ขาดโอกาสทางการศึกษา และการจ้างงาน⁵

จากข้อมูลสถานการณ์อัตราการคลอดในวัยรุ่นทั่วโลก ปี 2552 พบว่ามี อัตราอยู่ที่ 65 ต่อพันคน ทวีปเอเชียอัตรา 56 ต่อพันคน ซึ่งเป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากทวีปแอฟริกา สำหรับประเทศไทยในปี 2555 และปี 2562⁶ พบอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15 - 19 ปี มีแนวโน้มอัตราการคลอดลดลงจาก 53.4 เป็น 31.3 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน และเขตสุขภาพที่ 6 มีแนวโน้มอัตราการคลอดลดลงจาก 69.4 เป็น 39.2 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน แต่ยังคงสูงกว่าเป้าหมายปี 2562 คืออัตรา 38 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน โดยจังหวัดที่พบอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15 - 19 ปีสูงสุด คือ จังหวัดระยอง (45.9 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน) รองลงมาคือจังหวัดชลบุรี (43.6 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน) และต่ำสุดที่จังหวัดสมุทรปราการ (29.4 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน)

จากรายงานเฝ้าระวังการตั้งครรภ์แม่วัยรุ่น⁷ พบว่าก่อนตั้งครรภ์ แม่วัยรุ่นเป็นนักเรียนนักศึกษาถึง ร้อยละ 48.5 หลังจากที่ตั้งครรภ์แล้ว ขณะตั้งครรภ์แม่วัยรุ่นที่เรียนในระบบการศึกษาปกติ พบว่าหยุดเรียนหรือลาออก ร้อยละ 43.7 และหลังจากที่คลอดบุตรแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่อยู่บ้านเพื่อเลี้ยงดูบุตรถึงร้อยละ 50.0 โดยพบว่ากลับมาเรียนในสถานศึกษาเดิมเพียง ร้อยละ 23.0 ส่วนแม่วัยรุ่นก่อนตั้งครรภ์ที่ไม่อยู่ในระบบการศึกษา พบว่าไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ มากที่สุด ถึงร้อยละ 48.6 รองลงมา มีอาชีพรับจ้างรายวัน เพียงร้อยละ 20.5 และพบว่าหลังจากตั้งครรภ์แล้วแม่วัยรุ่นมีอาชีพรับจ้างรายวันลดลง ร้อยละ 13.1 และไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 58.8 เมื่อ

วัยรุ่นทราบว่าตั้งครรภ์จะบอกสามีหรือเพื่อนชายก่อนบิดามารดาถึงร้อยละ 56.8 แต่จะปรึกษาบิดามารดาของตนเอง (ร้อยละ 58.7) มากกว่าปรึกษาสามีหรือเพื่อนชาย (ร้อยละ 49.3)

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 โดยมีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นทำหน้าที่เสนอนโยบายและยุทธศาสตร์ต่อคณะรัฐมนตรี และผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานทำหน้าที่ผลักดัน สนับสนุน และจัดทำแผนปฏิบัติการระดับจังหวัดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อให้วัยรุ่นและผู้เกี่ยวข้องได้เข้าถึงและทราบสิทธิต่าง ๆ ที่วัยรุ่นควรจะได้รับ งานวัยรุ่น ศูนย์อนามัยที่ 6 เป็นหน่วยงานส่งเสริมสุขภาพด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่น ในเขตสุขภาพที่ 6 ต้องการศึกษาศถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ลักษณะพื้นฐานและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เพื่อนำผลการศึกษามาขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 ให้เหมาะสมกับบริบทของวัยรุ่นในเขตสุขภาพที่ 6 ต่อไป

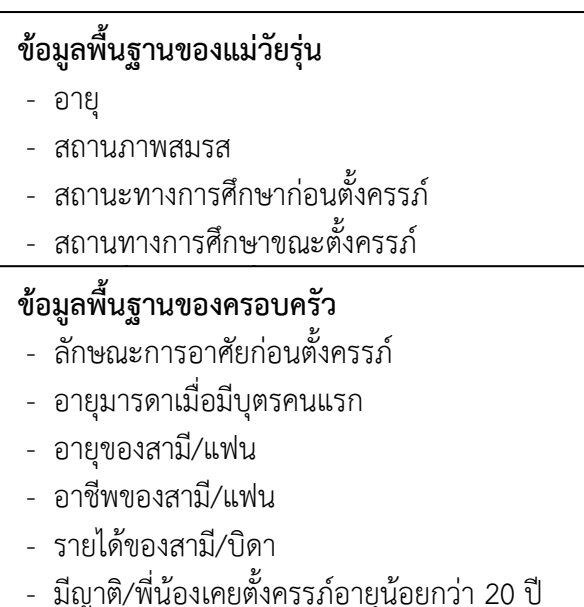
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานของแม่วัยรุ่น เขตสุขภาพที่ 6
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุ 10-19 ปี ที่มารับบริการในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตสุขภาพที่ 6

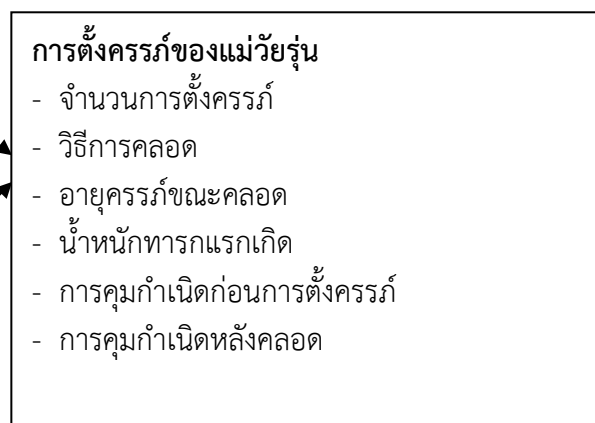
กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบศึกษาย้อนหลัง (Retrospective analytical research) เพื่อศึกษา ลักษณะพื้นฐานของแม่วัยรุ่น เขตสุขภาพที่ 6 และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุ 10-19ปี ที่มารับบริการในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตสุขภาพที่ 6 โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น หมายถึง การตั้งครรภ์ในหญิงอายุ 10 ปี ถึง 19 ปี 11 เดือน 29 วัน

ลักษณะพื้นฐานของแม่วัยรุ่น หมายถึง ข้อมูลทั่วไปของแม่วัยรุ่นและครอบครัว ได้แก่

ข้อมูลพื้นฐานของแม่วัยรุ่น ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส สถานะทางการศึกษา ก่อนตั้งครรภ์ สถานะทางการศึกษาขณะตั้งครรภ์ ความตั้งใจในการตั้งครรภ์ การปรึกษาเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์

ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว ได้แก่ ลักษณะการอาศัยก่อนตั้งครรภ์ อายุมารดาเมื่อมีบุตรคนแรก อายุของสามี/แฟน อาชีพของสามี/แฟน รายได้ของสามี/บิดา มีเพื่อนเคยตั้งครรภ์อายุน้อยกว่า 20 ปี มีญาติพี่น้องตั้งครรภ์อายุน้อยกว่า 20 ปี

ข้อมูลการตั้งครรภ์ของแม่วัยรุ่น ได้แก่ จำนวนการตั้งครรภ์ วิธีการคลอด อายุครรภ์ขณะคลอด น้ำหนักทารกแรกเกิด การคุมกำเนิดก่อนการตั้งครรภ์ การคุมกำเนิดหลังคลอด

โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลที่อยู่ในสังกัดสำนักปลัดกระทรวง ได้แก่ โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบศึกษาย้อนหลัง (Retrospective analytical research) เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานของแม่วัยรุ่น และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุ 10-19 ปี ที่มารับบริการในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตสุขภาพที่ 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ หญิงหลังคลอดอายุ 10 ปี ถึง 19 ปี 11 เดือน 29 วัน ที่มารับบริการ ณ หอผู้ป่วยหลังคลอดในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตสุขภาพที่ 6 เดือนกุมภาพันธ์ – กันยายน 2563 และได้ทำแบบสอบถามการเฝ้าระวังการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุน้อยกว่า 20 ปี (Teenage Pregnancy Surveillance) จำนวน 1,292 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแบบสอบถามการเฝ้าระวังการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุน้อยกว่า 20 ปี ณ หอผู้ป่วยหลังคลอด (Teenage Pregnancy Surveillance) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และหาความสัมพันธ์โดยการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Binary Logistic Regression Analysis) นำเสนอความสัมพันธ์ด้วยค่า โค-สแควร์ อัตราเสี่ยง (OR) และการประมาณค่าช่วงเชื่อมั่น 95% (Confidence Interval: CI)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ 18-19 ปี 643 คน (ร้อยละ 50.2) เป็นการตั้งครรภ์แรก 1100 คน (ร้อยละ 88.4) คลอดปกติ 1050 คน (ร้อยละ 81.6) อายุครรภ์ขณะคลอด \geq 37 สัปดาห์ 1079 คน (ร้อยละ 86.2) น้ำหนักทารกแรกเกิดปกติ 1077 คน (ร้อยละ 85.4) สถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน 1151 คน (ร้อยละ 89.7) ลักษณะการอาศัยอยู่ก่อนตั้งครรภ์ อยู่กับบิดา, มารดาหรือผู้ปกครอง 1049 คน (ร้อยละ 81.8) รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตัวแปร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
อายุ (N=1,280)		
<15 ปี	41	3.2
15-17 ปี	596	46.6
18-19 ปี	643	50.2
$\bar{X} = 17.34$, $SD. = 1.43$, $Min = 13$, $Max = 19$		
จำนวนการตั้งครรภ์ (N=1,245)		
ครรภ์ที่ 1	1100	88.4
ครรภ์ที่ 2	132	10.6
ครรภ์ที่ 3	12	1.0
ครรภ์ที่ 4	1	0.1
วิธีการคลอด (N=1,286)		
คลอดปกติทางช่องคลอด	1050	81.6
ใช้เครื่องดูดสุญญากาศ	19	1.5
ผ่าตัดคลอดทางหน้าท้อง	216	16.8
คลอดผิดปกติทำกัน	1	0.1
อายุครรภ์ขณะคลอด (N=1,252)		
< 28 สัปดาห์	10	0.8
28-31 สัปดาห์	17	1.4
32-36 สัปดาห์	146	11.7
\geq 37 สัปดาห์	1079	86.2
น้ำหนักทารกแรกเกิด (N=1,261)		
น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ (< 2500 กรัม)	184	14.6
น้ำหนักปกติ (2500 กรัม ขึ้นไป)	1077	85.4
สถานภาพสมรส (N=1,283)		
อยู่ด้วยกัน	1151	89.7
หย่าร้าง/เลิกกัน	132	10.3
ลักษณะการอาศัยอยู่ก่อนตั้งครรภ์ (N=1,282)		
อยู่กับบิดา, มารดาหรือผู้ปกครอง	1049	81.8

ตัวแปร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
อยู่กับสามี	148	11.5
อยู่หอพัก	82	6.4
อยู่กับนายจ้าง	3	0.2

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เขตสุขภาพที่ 6

ปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่น

ปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่น ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส สถานะทางการศึกษาก่อนตั้งครรภ์ สถานะทางการศึกษาขณะตั้งครรภ์ ความตั้งใจในการตั้งครรภ์ การปรึกษาเมื่อทราบว่าจะตั้งครรภ์ จากการศึกษาพบมีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ดังนี้

อายุ สถานะทางการศึกษาก่อนตั้งครรภ์ สถานะทางการศึกษาขณะตั้งครรภ์ และการปรึกษาเมื่อทราบว่าจะตั้งครรภ์ มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยแม่วัยรุ่นที่อายุ 18-19 ปี มีโอกาสตั้งครรภ์ซ้ำมากกว่าแม่วัยรุ่นอายุ < 15 ปี 2.03 เท่า (95% CI ; 0.60 - 6.95) แม่วัยรุ่นก่อนตั้งครรภ์ที่ไม่ได้เรียนและไม่ได้ทำงานทำงานมีโอกาสตั้งครรภ์ซ้ำมากกว่าแม่วัยรุ่นที่เรียนหนังสือ 1.96 เท่า (95% CI ; 1.13 - 3.39) แม่วัยรุ่นขณะตั้งครรภ์ทำงานมีโอกาสตั้งครรภ์ซ้ำมากกว่าแม่วัยรุ่นที่เรียนหนังสือ 2.38 เท่า (95% CI ; 1.05 - 5.43) และแม่วัยรุ่นที่ไม่ได้รับการปรึกษาเมื่อทราบว่าจะตั้งครรภ์มีโอกาสตั้งครรภ์ซ้ำมากกว่าแม่วัยรุ่นที่ได้รับการปรึกษา 2.58 เท่า (95% CI ; 1.65 - 4.06)

สถานะทางการศึกษาขณะตั้งครรภ์มีความสัมพันธ์กับวิถีคลอดของแม่วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยแม่วัยรุ่นที่ทำงานมีโอกาสคลอดผิดปกติมากกว่าแม่วัยรุ่นที่ยังเรียนหนังสือ 1.51 เท่า (95% CI ; 0.82 - 2.80)

อายุมีความสัมพันธ์กับน้ำหนักทารกแรกเกิดอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยแม่วัยรุ่นอายุ < 15 ปี มีโอกาสคลอดทารกน้ำหนัก < 2500 กรัมมากกว่าแม่วัยรุ่นอายุ 18-19 ปี 1.96 เท่า (95% CI ; 0.85 - 4.56)

สถานภาพสมรส ความตั้งใจในการตั้งครรภ์ และการปรึกษาเมื่อทราบว่าจะตั้งครรภ์มีความสัมพันธ์กับการคุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยแม่วัยรุ่นที่มีสถานะหย่าร้าง/เลิกกันมีโอกาสไม่คุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์มากกว่าแม่วัยรุ่นที่มีสถานะอยู่ด้วยกัน 1.83 เท่า (95% CI ; 1.23 - 2.73) แม่วัยรุ่นที่ตั้งใจตั้งครรภ์มีโอกาสไม่คุมกำเนิดมากกว่าแม่ที่ไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ 2.19 เท่า (95% CI ; 1.64 - 2.94) และแม่วัยรุ่นที่ไม่ได้รับการปรึกษาเมื่อทราบว่าจะตั้งครรภ์มีโอกาสไม่คุมกำเนิดมากกว่าแม่วัยรุ่นที่ได้รับการปรึกษา 1.90 เท่า (95% CI ; 1.35 - 2.66)

สถานภาพสมรส ความตั้งใจในการตั้งครรภ์มีความสัมพันธ์กับการคุมกำเนิดหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยแม่วัยรุ่นที่มีสถานะหย่าร้าง/เลิกกันมีโอกาสไม่คุมกำเนิดหลังคลอดมากกว่าแม่วัยรุ่นที่มีสถานะอยู่ด้วยกัน 4.51 เท่า (95% CI ; 1.69 - 12.03) รายละเอียดดังตารางที่ 2.1 - 2.5 ตารางที่ 2.1 ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่นกับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

ปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่น	การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น		P-value	OR	95% CI for OR	
	ตั้งครรภ์แรก	ตั้งครรภ์ซ้ำ			Lower	Upper
	จำนวน	ร้อยละ				

ปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่น	การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น				P-value	OR	95% CI for OR	
	ตั้งครรภ์แรก		ตั้งครรภ์ซ้ำ				Lower	Upper
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
อายุ	880	88.8	111	11.2	0.001*			
<15 ปี ^{ref}	35	92.1	3	7.9				
15-17 ปี	439	93.0	33	7.0		0.87	0.25 3.03	
18-19 ปี	406	84.4	75	15.6		2.03	0.60 6.95	
สถานะทางการศึกษาก่อนตั้งครรภ์	880	88.8	111	11.2	0.004*			
เรียน(ในและนอกระบบ) ^{ref}	402	92.8	31	7.2				
ไม่ได้ทำงาน/ไม่ได้เรียน	316	84.9	56	15.1		1.96	1.13 3.39	
ทำงาน	162	87.1	24	12.9		0.79	0.38 1.66	
สถานทางการศึกษาขณะตั้งครรภ์	880	88.8	111	11.2	0.005*			
เรียน(ในและนอกระบบ) ^{ref}	226	91.9	20	8.1				
ไม่ได้ทำงาน/ไม่ได้เรียน	562	89.3	67	10.7		0.84	0.45 1.56	
ทำงาน	92	79.3	24	20.7		2.38	1.05 5.43	
การปรึกษาเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์	880	88.8	111	11.2	0.000*			
ปรึกษา ^{ref}	739	90.9	74	9.1				
ไม่ปรึกษา	141	79.2	37	20.8		2.58	1.65 4.06	

ตารางที่ 2.2 ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่นกับวิธีคลอดของแม่วัยรุ่น

ปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่น	วิธีคลอด				P-value	OR	95% CI for OR	
	คลอดปกติ		คลอดผิดปกติ				Lower	Upper
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
สถานทางการศึกษาขณะตั้งครรภ์	795	80.2	196	19.8	0.002*			
เรียน(ในและนอกระบบ) ^{ref}	197	80.1	49	19.9				
ไม่ได้ทำงาน/ไม่ได้เรียน	523	83.1	106	16.9		0.66	0.43 1.02	
ทำงาน	75	64.7	41	35.3		1.51	0.82 2.80	

ตารางที่ 2.3 ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่นกับน้ำหนักทารกแรกเกิด

ปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่น	น้ำหนักทารกแรกเกิด				P-value	OR	95% CI for OR	
	≥2500 กรัม		<2500 กรัม				Lower	Upper
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
อายุ	841	84.9	150	15.1	0.027*			
<15 ปี	30	78.9	8	21.1		1.96	0.85 4.56	
15-17 ปี	388	82.2	84	17.8		1.63	1.12 2.38	

18-19 ปี ^{ref}	423	87.9	58	12.1

ตารางที่ 2.4 ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่นกับการคุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์

ปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่น	การคุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์				P-value	OR	95% CI for OR	
	คุมกำเนิด		ไม่คุมกำเนิด				Lower	Upper
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
สถานภาพสมรส	515	52.0	476	48.0	0.003*			
อยู่ด้วยกัน ^{ref}	464	53.3	407	46.7				
หย่าร้าง/เลิกกัน	51	42.5	69	57.5		1.83	1.23 2.73	
ความตั้งใจในการตั้งครรภ์	515	52.0	476	48.0	0.000*			
ตั้งใจ	134	41.1	192	58.9		2.19	1.64 2.94	
ไม่ตั้งใจ ^{ref}	381	57.3	284	42.7				
การปรึกษาเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์	515	52.0	476	48.0	0.000*			
ปรึกษา ^{ref}	447	55.0	366	45.0				
ไม่ปรึกษา	68	38.2	110	61.8		1.90	1.35 2.66	

ตารางที่ 2.5 ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่นกับการคุมกำเนิดหลังคลอด

ปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่น	การคุมกำเนิดหลังคลอด				P-value	OR	95% CI for OR	
	คุมกำเนิด		ไม่คุมกำเนิด				Lower	Upper
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
สถานภาพสมรส	969	97.8	22	2.2	0.003*			
อยู่ด้วยกัน ^{ref}	856	98.3	15	1.7				
หย่าร้าง/เลิกกัน	113	94.2	7	5.8		4.51	1.69 12.03	
ความตั้งใจในการตั้งครรภ์	969	97.8	22	2.2	0.037*			
ตั้งใจ	316	96.9	10	3.1		2.72	1.06 6.95	
ไม่ตั้งใจ ^{ref}	653	98.2	12	1.8				

ปัจจัยพื้นฐานของครอบครัว

ปัจจัยพื้นฐานของครอบครัว ประกอบด้วย ลักษณะการอาศัยก่อนตั้งครรภ์ อายุมารดาเมื่อมีบุตรคนแรก อายุของสามี/แฟน อาชีพของสามี/แฟน รายได้ของสามี/บิดา มีญาติ/พี่น้องเคยตั้งครรภ์อายุน้อยกว่า 20 ปี และมีเพื่อนตั้งครรภ์อายุน้อยกว่า 20 ปี จากการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ดังนี้

การอาศัยอยู่ก่อนตั้งครรภ์มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยแม่วัยรุ่นที่อาศัยอยู่กับสามีมีโอกาสตั้งครรภ์ซ้ำมากกว่าอาศัยอยู่กับบิดา/มารดา/ผู้ปกครอง 1.98 เท่า (95% CI ; 1.16 – 3.37)

อายุของสามีมีความสัมพันธ์กับการคุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยแม่
 วัยรุ่นที่สามีอายุ ≥ 45 ปี มีโอกาสไม่คุมกำเนิดมากกว่าแม่วัยรุ่นที่สามีอายุ < 15 ปี 3.82 เท่า (95% CI
 ; 0.20 – 72.94) รายละเอียดดังตารางที่ 2.6 – 2.7

ตารางที่ 2.6 ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานของครอบครัวกับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

ปัจจัยพื้นฐานของครอบครัว	การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น				P- value	OR	95% CI for OR	
	ตั้งครรภ์แรก		ตั้งครรภ์ซ้ำ				Lower	Upper
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
การอาศัยก่อนตั้งครรภ์	790	88.2	106	11.8	0.041*			
อยู่กับบิดา/มารดา/ผู้ปกครอง ^{ref}	637	89.6	74	10.4				
อยู่กับสามี	95	79.8	24	20.2	1.98	1.16	3.37	
อยู่หอพัก	58	87.9	8	12.1	1.11	0.50	2.45	

ตารางที่ 2.7 ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานของครอบครัวกับการคุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์

ปัจจัยพื้นฐานของแม่วัยรุ่น	การคุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์				P- value	OR	95% CI for OR	
	คุมกำเนิด		ไม่คุมกำเนิด				Lower	Upper
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
อายุของสามี	465	51.9	431	48.1	0.047*			
อายุ < 15 ปี ^{ref}	2	66.7	1	33.3				
อายุ 15-19 ปี	201	50.1	200	49.9	1.98	0.18	22.24	
อายุ 20-24 ปี	199	57.7	146	42.3	1.47	0.13	16.58	
อายุ 25-44 ปี	61	43.3	80	56.7	2.60	0.23	29.67	
อายุ ≥ 45 ปี	2	33.3	4	66.7	3.82	0.20	72.94	

สรุปและอภิปรายผล

1. ข้อมูลทั่วไป พบแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำร้อยละ 11.7 ซึ่งไม่เกินค่าเป้าหมายของประเทศในปี
 2563 (เป้าหมาย ร้อยละ 14) ซึ่งอาจเป็นผลจากการขับเคลื่อนการดำเนินการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำ
 ด้วยการคุมกำเนิดโดยเฉพาะวิธีกึ่งถาวร ของเขตสุขภาพที่ 6 ที่มีการผลักดัน และสนับสนุนการ
 ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และยังพบทารกแรกคลอดน้ำหนัก < 2500 กรัมค่อนข้างสูง ร้อยละ 14.6
 (เป้าหมาย ร้อยละ 7) โดยภาพรวมประเทศในปี 2563 ร้อยละ 6.63 เขตสุขภาพที่ 6 ร้อยละ 6.93 ซึ่งอาจ
 ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ ดังนั้นการค้นหาหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นเพื่อเข้าสู่กระบวนการฝากครรภ์
 คุณภาพเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะช่วยให้แม่วัยรุ่นได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เขตสุขภาพที่ 6 พบปัจจัยพื้นฐานของแม่
 วัยรุ่นที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ อายุ สถานะทางการศึกษาก่อน
 ตั้งครรภ์ สถานะทางการศึกษาขณะตั้งครรภ์ และการปรึกษาเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์ โดยแม่วัยรุ่นที่อายุ
 18-19 ปี มีโอกาสตั้งครรภ์ซ้ำมากกว่าแม่วัยรุ่นอายุ < 15 ปี 2.03 เท่า สถานะทางการศึกษาขณะ
 ตั้งครรภ์มีความสัมพันธ์กับวิธีคลอดของแม่วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญ โดยแม่วัยรุ่นที่ทำงานมีโอกาสคลอด

ผิดปกติมากกว่าแม่วัยรุ่นที่ยังเรียนหนังสือ 1.51 เท่า อายุมีความสัมพันธ์กับน้ำหนักทารกแรกเกิดอย่างมีนัยสำคัญ โดยแม่วัยรุ่นอายุ <15 ปี มีโอกาสคลอดทารกน้ำหนัก <2500 กรัมมากกว่าแม่วัยรุ่นอายุ 18-19 ปี 1.96 เท่า สถานภาพสมรส ความตั้งใจในการตั้งครรภ์ และการปรึกษาเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์ มีความสัมพันธ์กับการคุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์อย่างมีนัยสำคัญ โดยแม่วัยรุ่นที่ตั้งใจตั้งครรภ์มีโอกาสไม่คุมกำเนิดมากกว่าแม่ที่ไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ 2.19 เท่า สถานภาพสมรส ความตั้งใจในการตั้งครรภ์มีความสัมพันธ์กับการคุมกำเนิดหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญ โดยแม่วัยรุ่นที่มีสถานะหย่าร้าง/เลิกกันมีโอกาสไม่คุมกำเนิดหลังคลอดมากกว่าแม่วัยรุ่นที่มีสถานะอยู่ด้วยกัน 4.51 เท่า ปัจจัยพื้นฐานของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การอาศัยอยู่ก่อนตั้งครรภ์ โดยแม่วัยรุ่นที่อาศัยอยู่กับสามีมีโอกาสตั้งครรภ์ซ้ำมากกว่าอาศัยอยู่กับบิดา/มารดา/ผู้ปกครอง 1.98 เท่า อายุของสามีมีความสัมพันธ์กับการคุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์อย่างมีนัยสำคัญ โดยแม่วัยรุ่นที่สามีอายุ ≥ 45 ปี มีโอกาสไม่คุมกำเนิดมากกว่าแม่วัยรุ่นที่สามีอายุ <15 ปี 3.82 เท่า และจากการศึกษาของสุภาภรณ์ ปญหาราช โดยศึกษาระบาดวิทยาและปัจจัยที่สัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ค่าใช้จ่ายหรือรายได้ที่วัยรุ่นตั้งครรภ์ได้รับ ค่าใช้จ่ายหรือรายได้ที่สามีได้รับ ลำดับที่ของสามี ภูมิลำเนาของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และสุดท้าย ปานเจริญ ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ ได้แก่ รายได้ครอบครัว แหล่งสนับสนุนทางการเงิน การอยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์ สถานภาพสมรส (OR=3.446) บุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่น ประวัติการคุมกำเนิด เจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงสถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุ 10-19 ปี
2. เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษามาใช้กำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น
3. เพื่อนำผลการศึกษามาใช้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

ข้อเสนอแนะ

1. กำหนดมาตรการติดตาม เฝ้าระวังประเด็นความเสี่ยงของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น
2. ขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ร่วมกับคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับจังหวัด

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แม่วัยใสความท้าทายการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: บริษัทแอดวานส์ปรีนติ้งจำกัด; 2556
2. วรณดี จันทศิริ และพัชรา ชุ่มชูจันทร์. ผลกระทบด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ จากการตั้งครรภ์ของแม่วัยรุ่นในภาคตะวันออก. ชลบุรี: ศูนย์อนามัยที่ 3 ชลบุรี; 2558.
3. รักษิณี บุตรชน และคณะ. การตั้งครรภ์วัยรุ่นในประเทศไทย: ความสัมพันธ์ระหว่างหลักฐานและนโยบาย. วารสารวิชาการสาธารณสุข 2561; 27: 1011-1022.
4. ยุกเยาว์ วิศพรณ. ผลกระทบด้านสุขภาพ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ จากการตั้งครรภ์ของแม่วัยรุ่น จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี

2559; 27: 1-16.

5. World Health Organization. Adolescent Pregnancy. 2018 เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 พ.ค. 63. เข้าถึงได้จาก: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-pregnancy>
6. สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. สถานการณ์อนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นและเยาวชน. 2562 เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 พ.ค. 63. เข้าถึงได้จาก: http://rh.anamai.moph.go.th/download/all_file/index/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8CRH_2561_Website.pdf
7. สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. รายงานเฝ้าระวังการตั้งครรภ์แม่วัยรุ่นพ.ศ.2562 เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 พ.ค. 63. https://rhold.anamai.moph.go.th/download/all_file/brochure/Ebook_Teenmom_62.pdf
8. สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ.2560-2569 ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพพิณวานิสัย; 2560.